

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, metodologik, innovatsion fan va ta'limga oid ilmiy jurnal

№1/2023

Litsenziya raqami: №095310

MAKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 218 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

TAHRIR HAY'ATI:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich	tarix fanlari doktori, professor	Bosh muharrir
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna	pedagogika fanlari doktori(DSc), professor	Bosh muharrir o'rinbosari
Hamdamova Maxzuna Tursunovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	Bosh muharrir o'rinbosari
Jamoldinova Odinaxon Rasulovna	pedagogika fanlari doktori, professor	A'zo
Djamilova Nargiza Nuriddinovna	pedagogika fanlari doktori (DSc), professor	A'zo
Babayeva Dono Razzakovna	pedagogika fanlari nomzodi, professor	A'zo
Sadikova Shoista Akbarovna	pedagogika fanlari nomzodi, professor	A'zo
Jumanova Fotima Uralovna	pedagogika fanlari nomzodi, dotsent	A'zo
Shirbachevna Gulchexra Shakirovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Mirzayeva Farog'at Odiljonovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent	A'zo
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Ne'matov Shuhrat yergashovich	pedagogika fanlari nomzodi	A'zo
Ochilov Sevin Rajaboyevich	Qashqadaryo viloyat Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi Pedagoglarning bilimi hamda ko'nikmalarini baholash sho'basi metodisti	A'zo
Yuldasheva Dilnoza Bekmuradovna	Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Nurkeldiyeva Dilbar Axmedovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	A'zo
Radjapova Zuxra Tirkashevna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Gaynazarova Gulbahor Abdullayevna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti,

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

MUNDARIJA

“Ta’lim sifatini oshirish – Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining yakka-yu yagona to‘g‘ri yo‘lidir”	6
Qirg‘zboyev Abdug‘affor Karimjonovich	
Ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni takomillashtirish mexanizmlari	8
Ibragimova Gulsanam Ne‘matovna	
Влияние игровой деятельности в процесс изучения английского языка в ДОО	11
Хамдамова Махзуна Турсуновна	
Methodological advancements in the English instruction of preschoolers.....	15
Asiljonova Shohsanam Doniyorovna	
Yangi O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar	18
Babayeva D. R.	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni iqtisodiy tarbiyalashda pedagoglar va ota-onalarning o‘zaro ta’siri	21
Bozorbayeva Gulruh Alisher qizi	
Zamonaviy sharoitlarda maktabgacha ta’lim tizimida metodik ishlarni tashkil etish.....	25
Fayziyeva Mabudaxon Muhammadjonovna	
Неполные предложения как объект исследования	28
Ибатова Амира Шавкатовна, Юлдашева Дилноза Бекмуродовна	
Lider va uning fazilatlarini xorijlik olimlar va tadqiqotchilar nigohida	32
Irgasheva Madinabonu Baxromjon qizi	
Ijtimoiy tarbiyada mahallaning o‘rni.....	36
Raximberganova Munajat Muzaffar qizi, Iskandarov Nodirbek Ravshanbekovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijodiy faoliyatga o‘rgatishda STEAM ta’lim texnologiyasining ahamiyati	38
Kojageldiyeva Aziza Muxsum qizi	
Kredit-modul tizimida mustaqil ta’limni tashkil etishning sharoit va imkoniyatlari.....	41
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna, Odiljonova Shohsanam	
Tolerantlikning tarixiy-falsafiy va psixologik ildizlari.....	46
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	
Особенности занятий спортом в подростковом возрасте и их влияние на школьную успеваемость учеников.....	50
Ризаев Азизжон Рахимджанович	
Maktabgacha ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalari	54
Marasulova Dono Nigmatullayevna	
Maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarini ma’naviy fazilatlarini shakllantirish texnologiyalari.....	59
Matchanov B. O.	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xavfsizligi ko‘nikmalarini shakllantirishning psixologik xususiyatlari.....	63
Muratova Munavvar O‘rol qizi	
Развитие речи дошкольников как социально-коммуникативный процесс.....	67
Нажмиддинова Гулноза Одилевна	
Bo‘lajak tarbiyachilarning mediakompetentligini oshirish mexanizmlari.....	70
Nazarmatova Dilshoda Umarali qizi	
Методика развития речи дошкольников.....	74
Очилова Хилола Шералиевна	
Okul öncesi dönemde bulunan çocuklar için anne-babaların çocuk kitapları seçim kriterlerinin incelenmesi.....	78
Elem Gökteş	
Дидактическая игра как средство экологического образования детей дошкольника.....	87
Равшанова Наргиза Норбоевна	
Отешова Гульнур Кабуловна	

Оценка эффективности цифровых технологий по сравнению с традиционными методами управления качеством образования в дошкольных учреждениях.....	91
Хайдаров Р.	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda dizaynerlik qobiliyatini rivojlantirish metodikasi	95
Radjapova Zuxra Tirkashevna	
Развитие коммуникативной компетентности среди будущих дошкольных учителей	100
Садикова Шоиста, Тохинова Шохсанам	
Maktabgacha ta'limda yuksalish	104
Shirbacheyeva Gulchehra Shakirovna, Nuraliyeva Rahbaroy Ravshanbek qizi	
Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarini kasbga yo'naltirib o'qitishda metodik tayyorgarligini takomillashtirish yuzasidan xalqaro tajribalar	106
Sultansaidova Mushtariy Abzalxanovna	
Model of Professional Competencies Preschool Education Teacher	109
Tokhirova Shokhsanam	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ijtimoiy ongini shakllantirishning metodik shart-sharoitlari	114
Xo'jamatova X. M.	
Zamonaviy o'zbek oilalarda bolalarni milliy ruhda tarbiyalashda qadriyatlarning o'rni	119
Yakubova Zilola Zikirovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga til o'rgatishda o'yinlardan foydalanish.....	122
Mirkasimova Zilola Alisherovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni kitob o'qishga qiziqitirishda psixologik qo'llab-quvvatlash	124
Musratova Zilola Ulugbekovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxslararo munosabati	128
Alimova Gulchehra Qobilovna, Sadikova Durdona Shohasan qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sahnalashtirish faoliyatini tashkil etish shakllari	132
Teshabayeva Zamira Sobirovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda qadriyatlar shakllanishida xavotirli holatning ahamiyati	135
Maxmudova Dilorom Axmadovna	
MTT direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlash yo'nalishlari.....	137
Nabiyev Erkin Esanovich, Xushiyeva Gavxar Mamatkarimovna	
Xorijiy tillarning psixologik xususiyatlari.....	140
Atayev Shukur-Ali Ayub-Aliyevich	
Possibilities of Developing Social Competence in Future Educators.....	143
Khalilova Dilnoza Furkatovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	146
Jumanova Fatima Uralovna	
Talabalarining kasbiy kompetentligini integrativ yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyasi.....	149
Kamalova Gavhar Akbarovna	
Til leksik sistemasining kognitiv aspekti nazariyasi.....	152
Muzaffarova Nodira Mardonovna, Umarova Obida Avazxonovna	
Madaniyatlararo muloqot asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning samaradorligi.....	156
Ne'matova G. A.	
Soha mutaxassislarining ijtimoiy psixologik bilimdonligini oshirish muammolari	160
Norboyeva Dilafruz Jumakulovna	
Abdulla Oripov she'riyatida qush nomlari uslubiy vosita sifatida.....	163
Yuldasheva Dilnoza	
Talabaning tadqiqotchilik qobiliyatini rivojlantirishda ilmiy uslubning ahamiyati.....	166
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Raxmatova Saodat Amrakulovna	
Ona bilan munosabatning o'smir tomonidan guruhni idrok etilishiga ta'sir xususiyatlari	172
Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna	

Основные аспекты передачи способностей и генетических характеристик от родителей.....	176
Тургунов Абдурашид Абдуманнобович	
Onalik munosabati autizm sindromli bolalarni ruhiy rivojlanishining omili sifatida.....	182
Asraxonova E'tibor Abduvaxob qizi, Lutfullayeva Iroda Abduvaxob qizi	
Psixik yetuklik bolaning maktab ta'limiga psixologik tayyorligi ko'rsatkichi sifatida	186
Jalilova Saboxat Xalilovna	
O'smirlar tasavvurida stressogen ta'sirlarning psixologik tahlili	191
Ismoilova Nurjaxon Zuxuriddinovna	
Seminar mashg'ulotlarini samarali tashkil etishning "kouching" shakli	196
Mamatkulova Kimyoxon Abdujalilovna	
Shaxs o'zini o'zi faollashtirishi tushunchasining ilmiy mohiyati	199
Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li	
Ma'naviy taraqqiyotni ta'minlashda tarbiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi	202
Muxsiyeva Aziza Shamsiddinovna	
Pedagoglarda frustratsion tolerantlik namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	205
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li	
Kreativ yondashuv asosida talabalarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	209
Farxodov Fozil Baxrom o'g'li, Adizova Gulzoda Mehridinovna	
Социально-педагогическая компетентность воспитателя ДОО	212
Ширбачеева Г. Ш., Тиллябаева М. Х.	
Inklyuziv ta'lim jarayonida o'quvchilarni kasbga yo'naltirishning o'ziga xos qirralari.....	215
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	

XORIJIY TILLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Atayev Shukur-Ali Ayub-Aliyevich

Toshkent davlat pedagogika universiteti dotsenti,
Filologiya fanlari nomzodi,

Annotatsiya: Mazkur maqolada xorijiy tillarning psixologik xususiyatlari, ularning inson faoliyatiga ijobiy ta'siri atroflicha o'rganilib chiqilgan va hayotda uchraydigan qiyinchiliklarni bartaraf etishning samarali usullari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: chet til, nemis tili, nutq, metod, ta'lim, psixologiya, rivojlantirish, fikrlash.

Abstract: This article comprehensively studied the psychological characteristics of foreign languages and their positive impact of human activity and effective ways to overcome life's difficulties.

Key words: foreign language, German language, speech, method, education, psychology, development, thinking.

Аннотация: В данной статье подробно изучены психологические особенности иностранных языков, их положительное влияние на деятельность человека, а также предложены эффективные методы преодоления трудностей, встречающихся в жизни.

Ключевые слова: иностранный язык, немецкий язык, речь, метод, образование, психология, развитие, думание.

KIRISH

Xorijiy til – bu boshqa mamlakat tili hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarida asosan ingliz, nemis, fransuz, ispan, arab, yapon, koreys, turk va boshqa tillar o'rgatilmoqda. Xorijiy tilni o'rgatishdan maqsad – “Bu uning umumiy tuzilishiga oid bilimlarni etkazish”, – deydi Vilhelm Gumboldt. Ya'ni bir vaqtning o'zida ta'lim oluvchilar tomonidan bir necha xorijiy tilni egallash, ruhiyatni yaxshilash, tilga oid lingvistik bilimlar bilan birga, ularning dunyoqarashini kengaytiradi, turli xalqlarning madaniyati yutuqlarini o'rganish imkoniyati paydo bo'ladi, shuningdek, dunyoni tadqiq etish va ta'lim oluvchilarni kamolotga eshinishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Talaba xorijiy tilni o'rganar ekan, uni o'z ona tilisi bilan qiyoslaydi, farqli va o'xshash taraflarini aniqlaydi. Shuningdek, o'zga madaniyatga xos stereotiplarni o'zida shakllantiradi, misol uchun nemislarning tartiblili, inglizlarning ishbilarmonligi, tadbirkorligi, yaponlarning xushmuomalaligi, ixtirochiligini aytib o'tish lozim.

MATERIALLAR VA USULLAR

Ko'pchilik xorijiy tillarni o'rganish ijobiy holat deb qarasa, boshqalar bu borada salbiy munosabat bildirishadi, masalan, yoshlarga bir nechta tillarni o'rgatish ularning tili va bilish qobiliyatlarini rivojlanishiga putur yetkazishi mumkin, degan qarashlar ham mavjud. Tillarni o'rganishda ingliz psixiatri va yozuvchisi Nil Barton (Neel Burton) ko'proq ijobiy jihatlarini aniglagan. Uning fikriga ko'ra, “Xorijiy tilda axloqiy dilemma haqida o'ylaydigan insonlar ancha oqilona yoki utilitar xulosalarga kelishadi. Kimki ikki tilda so'zlasha olsa, uni yaxshi do'st sifatida sinab ko'rishingiz mumkin. Shuningdek, ingliz olimi xorijiy tilning nafaqat inson ruhiyatiga, balki uning sog'lig'iga ijobiy ta'siri ham mavjudligini ta'kidlab o'tgan. Ya'ni, Kanadaning Toronto shahridagi kasalxona ma'lumotlarini o'rganish shuni ko'rsatdiki, ikki tilda so'zlashadigan insonlar o'zlariga o'xshash faqatgina ona tilida so'zlasha oladigan hamkasblariga qaraganda “demensiya”(aqlizaiflik) tashxisi o'rtacha 3–4 yil kechroq qo'yilgan. Shmoliy Italiyada Altsgeymer (sinel demensiya, yani yengil tipdagi xotira, diqqat, tafakkur, idrok, nutq faoliyatining buzilishi) kasalligiga chalingan bemorlar bilan olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ikki tilli odamlar o'rtacha besh yoshga kattaroq va ijro etuvchi funktsiyalarda ishtirok etadigan miya hududlari o'rtasida kuchliroq aloqaga ega. Hindistonda insultdan omon qolgan 600 kishini o'rganish shuni ko'rsatdiki, ikki tilli bemorlar ancha yaxshi

natijalarga erishgan. Xususan, ikki tilli bemorlarning 40,5 foizi bir tilli bemorlarning 19,6 foiziga nisbatan normal kognitiv qobiliyatlarga ega ekanligi aniqlangan¹.

Shuningdek, yurtimizda ham xorijiy tillarni bilishning ijobiy taraflaridan biri – bu qo'shimcha daromad olish, ya'ni iqtisodiy jihati bo'lib, til sertifikatlariga ega bo'lgan pedagoglarga 50 foiz ustama berilishi buning yaqqol isboti desak, xatò bo'lmaydi.

Xorijiy tillarni o'rganish jarayonida turli xalqlarga xos quyidagi xususiyatlarni ham kuzatildi, nemis olimi H. Y. Heringer madaniyatlararo muloqotni o'rganishda turli xalqlarga xos bo'lgan xususiyatlar nemis satirigi Ekard Henshaydning quyidagi so'zlariga e'tiborni qaratgan: "Chex qo'pol, pragalik ozg'in, latishlar semiz, venger yetilmagan (biron bir narsani amalga oshirish yo'lida), mo'g'illar haddan tashqari ortgan (ko'zi va yuz tuzilishini yumaloqligi sababli), negr benuqson, xitoylik badjahl, yugoslav sira azamat/botir emas, bosniyalik darg'azab, eskimos doim xursand^[3]. Albatta bular stereotiplar emas, balki satirik tarzda berilgan tasnif. Yoki bo'lmasa turli millatlarga xos xususiyatlar quyidagilarda kuzatishimiz mumkin, jannat bu: qayerda britaniyaliklar polisiyachi, fransuzlar oshpazlar, nemislar muxandislar, italyanlar oshiqlar, va buning hammasi shveysariyaliklar tomonidan tashkil etilgan. do'zax bu: qayerda britaniyaliklar shef, fransuzlar muxandislar, shveysariyaliklar oshiqlar, nemislar polisiyachi, buning hammasi italyanlar tomonidan tashkil etilgan. Albatta, talabalar mashg'ulotlar jarayonida turli madaniyatga xos xususiyatlari bilan tanishganda, ularda o'z xalqi (o'zbek, qozoq, tojik, qirg'iz, turkman va rus) qanday xususiyatga ega, degan savol tug'ilishi tabiiy. Hozirgi kunga kelib, fanlarning rivojlanishi natijasida xorijiy tillarni o'rganishda yangi yondashuvlar paydo bo'lmoqda. Umuman tillarning inson tafakkuriga ijobiy ta'siri va ularning o'ziga xos xususiyatlari olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilishiga sabab bo'lmoqda.

Biz ham mazkur maqolada xorijiy tillarning psixologik jihatlarini o'rganish va inson miyasida bu jarayonda nimalar sodir bo'lishiga batafsil to'xtalib o'tamiz. Tillarni o'rganish asosan to'rttala nutq faoliyat turi orqali amalga oshiriladi. Aslida nutq inson miyasi faoliyatini boshqaradigan psixologik jarayon hisoblanadi. Shu o'rinda J. Jalolovdan olingan quyidagi iqtibosga e'tiborimizni qaratamiz: "Nutqning tovush va harfiy jihatlarini uning tashqi (moddiy) tomoni deyiladi. Ichki tomoni esa nutq harakat, eshitish, qo'rquv va qo'l harakat timsollarida ifodalangan. Har ikkalasi nutqiy dinamik stereotipni tashkil etadi"¹.

Aslida tilga ilmiy manbalarda shunday ta'rif berilgan: "Til – fikr, tuyg'u, xohish-istak quroli, insonlarning muhim muloqot vositasi bo'lgan fonetik, leksik va grammatik vositalar tizimi hisoblanadi", ya'ni til bizning atrofimizdagi dunyoni bilish demakdir.

Inson xorijiy tilni o'z ona tilisi bilan qiyoslab, ikkala tilning farqli va o'xshash jihatlarini aniqlash asosida o'rganadi, ya'ni xorijiy til orqali ta'lim oluvchi o'z ona tilini ham o'rganadi, takomillashtirib boradi va xorijiy tilga xos turli stereotiplarni o'zlashtiradi. Misol uchun, inglizlarning ishbilarmonligi, nemislarning tartibi, sifati va b. Demak, inson u yoki bu tilni o'rganishda biron-bir maqsadni ko'zlaydi, ya'ni ingliz tilini muloqot yoki bo'lmasa xorijga borish uchun ma'lim bir maqsad ko'zlasa, nemis tilini tadqiqot o'tkazish uchun, fransuz tilini esa biron-bir taomni tayyorlash maqsadida, arab tilini esa Qur'oni Karimni o'qish va undan saboq olish maqsadida o'rganish mumkin.

Agarda tilni psixologik xususiyatlariga e'tiborimizni qaratadigan bo'lsak, u orqali inson miyasini faoliyati rivojlanadi, ya'ni idrok qilishni yaxshilaydi, o'rganish qobiliyatini va insonning kreativligini oshirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Umuman, o'rganilayotgan to'rttala nutq faoliyati turi orqali muloqot qilish natijasida inson faoliyatida ijobiylik va ertangi kunga ishonch tuyg'usi paydo bo'ladi. Bu esa, o'z o'rinda hayot sifatini oshirishga va o'z oldida qo'ygan maqsadga erishishda katta ahamiyatga ega.

Shu o'rinda mashhur nemis yozuvchisi Yohann Volfgang Gyotening quyidagi iqtibosini keltirib o'tishni lozim deb topdik: "O'zga tilni bilmagan, o'z ona tilini ham bilmaydi". Insonni xorijiy tillarga bo'lgan qiziqishlarini, zullisonayn, ya'ni ikki tilni mukammal bilishga bo'lgan intilishini oshirish hozirgi kunda davr talabi bo'lib qolmoqda. Ta'lim jarayonida shu narsa ma'lum bo'ldiki, ma'lum bir xorijiy tilni o'rganish, boshqa tillarni onson o'zlashtirishga olib keladi, ya'ni xorijiy tillarni o'rganishdagi keying urinish kam harakatni talab qiladi, masalan, nemis va ingliz tillarini bir oilaga mansubligi va grammatik tuzilishini o'xshashligini aytib o'tish maqsadga muvofiq.

Xalqimizda "Til bilgan el biladi", "Til bilganga ming tanga", "Til bilgan dunyo ko'radi" va boshqa hikmatli so'zlar mavjud. Albatta davr talabidan kelib chiqib, qaysi til bugungi kunda dolzarb va qaysi tilni o'rganish kerak degan savolga, ko'pchilik ingliz tilini tanlashi tabiiy va u jahonda muloqot vositasi bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga xorijiy tilning o'rganishning o'ziga xos xususiyati bor, ya'ni har bir til insonga turlicha, ya'ni uning ruhiyatiga ijobiy yoki salbiy ta'sir qiladi.

Internet sahifalarida, "russian7.ru" saytida "Nima uchun arab tilida so'zlashuvchilarning miyasi, nemis tilida so'zlashuvchilarga qaraganda yaxshi rivojlangan?"^[6] nomli maqolada quyidagi ma'lumotlar keltirib o'tilgan: "Olimlarning fikriga ko'ra, bir tilni mukammal bilishdan ko'ra, ikki va undan ortiq tilni yomon bilish, kognitiv qobiliyatni ancha yaxshilaydi. Ma'lum bo'lishicha, arab tilini bilish nemis tilini bilishdan ko'ra insonning neyromiya

1 Muallifdan.

tuzilishiga samarali ta'sir ko'rsatadi. Lekin bu qanday sodir bo'lishi mumkin? Germaniyaning Laypsig shahridagi Maks Plank inson va miyaning kognitiv tadqiqotlari institutida (Max-Planck-Institut für Kognitions-und Neurowissenschaften/ Max Planck Institute for Human Cognitive and Brain Sciences) turli til egasi(sohibi) bo'lgan 93 ko'ngillilarning bosh miya faoliyati ustida tadqiqotlar olib borilgan. Magnit-rezonans tomografiyasi yordamida u yoki bu tilda fikrlash jarayonida miya tuzilishi bo'limlari orasida neyron bog'liqlik mavjudligi aniqlangan. Neyromiya tuzilishining magnit-rezonans tasvirlariga ko'ra, nemis tili sohiblariga qaraganda, arab tili sohiblarining chap va o'ng miya yarimsharlari orasida o'zaro bog'liqlik mavjudligi aniqlangan. Nemis tili sohiblarida esa nutqda o'ng yarimsharga qaraganda, ko'proq chap yarimsharda bog'liqlik kuzatilgan. Aslida chap yarimshar – mantiqiy fikrlash, matematik hisob-kitob va pragmatizmga, o'ng yarimshar – fantaziya, intuisiya, vaziyatga turli taraflardan qarash, dunyoning to'liq manzarasini ko'rishga javob beradi. Bu esa o'z o'rnida nemis tilining sintaktik murakkabligi bilan bog'liq.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Nemis tili ona tili bo'lgan insonlarda aqliy faoliyatda odatda o'ng yarimsharlar kamroq, chap yarimsharlar esa ko'proq jalb qilingan bo'ladi. Aynan chap yarimsharlar insonlarda mantiqiy fikrlash, matematik hisob-kitob va pragmatizm uchun javob beradi. Nemislar va boshqa yevropaliklar kabi shu xislatlari bilan mashhur. Nemis olimlarining tadqiqotlari natijalariga ko'ra, arab tili sohiblarida esa ko'proq o'ng miya ishlaydi va ikkala yarimsharlar orasida muntazam bog'liqlik mavjudligi aniqlangan. O'ng yarimsharning faolligi arab tilining murakkab fonetik jaranglashi va yozish jarayonida so'zlarda unli tovushlarning yo'qligi bilan izohlanadi. Maks Plank instituti psixonevrologlari tadqiqotlari natijasiga ko'ra, ilgari arab til sohiblarida miya yaxshiroq rivojlangan deb taxmin qilishadi. Ikkala yarimsharlar tuzilishi doimiy faol holatiga ega va yevropa tillariga qaraganda ular o'rtasidagi munosabat mustahkamroq. Til semantikasi tufayli o'ng yarimshar ustunlikka ega, go'zallik va ideallik uchun javobgar hisoblanadi. Shu bilan birga, arablarda chap yarimshar ham faol ishtirok etadi, chunki arab yozuvi o'ng tarafdin chap tarafa yoziladi, matematik hisob-kitoblar ham xuddi barcha savodli insonlar kabi shu tarzda amalga oshiriladi.

Shuningdek, xorijiy tillar miyaning eng murakkab bo'lgan ijro etuvchi funksiyalarni rivojlantirishi tadqiqotlar jarayonida o'z isbotini topgan. Misol uchun turli vazifalar o'rtasida almashinuv, rejalashtirish, fikrlash, muammolarni hal qilish, ma'lumotlarni filtrlash va b. aytib o'tish mumkin. Shu sababli ikki tilda so'zlashuvchi inson tildan foydalanish jarayonida boshqa sohalarda afzalliklarga ega bo'ladi, ya'ni ko'proq ma'lumot olish imkoniyati paydo bo'ladi.

XULOSA

Demak, xorijiy tillarni o'rganuvchilar muntazam ravishda turli millat va elat vakillarining tajribasini o'zlashtirib borishi lozim. Ikki tillilikning afzalliklari nafaqat tilshunoslik sohasida, balki psixologiya, psixiatriya va boshqa fanlarda o'zining ijobiy ta'siri mavjudligini isbotlab kelmoqda. Shuningdek, ikkitillilik ona va o'zga til sohiblari o'rtasida madaniyatlararo muloqot shakllanishida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. O'zga tillni egallash ta'lim oluvchilarni tayyorlashning muhim va ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, bo'lajak xorijiy til mutaxassislarning ruhiy holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, ikkitillilik muhim kognitiv va iqtisodiy samara berishi mumkin, lekin ko'pchilik hollarda xorijiy tilda so'zlashuvchilar asosan shaxsiy, ijtimoiy va madaniy manfaatlarga alohida e'tibor berishadi. Umuman inson psixologiyasini har tomonlama rivojlanishida ham muhim ahamiyatga ega.

Inson xorijiy tilni o'zlashtirar ekan, o'zida yangi bir shaxsni shakllantiradi va o'zini o'sha millat vakili kabi tartibli, ishbilarmon, tadbirkor, xushmuomalali, ixtirochi qiyofasida ko'ra boshlaydi. Bu esa, insonning ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsata boshlaydi. Bu yer yuzidagi har bir til inson bo'lishning o'ziga xos yo'li, yashashning o'ziga xos usuli. Albatta, bularning barchasi ta'lim oluvchilarning kasbiy faoliyatida, ta'lim olishlarida samarali bo'lishiga turtki beradi desak, xato bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий. – М.: Изд-во ИКАП, 2009. – С. 359.
2. Burton N. Beyond Words: The benefits of Being Bilingual. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/hide-and-seek/201807/beyond-words-the-benefits-of-being-bilingual>.
3. Heringer H.J. Interkulturelle Kommunikation. Grundlage und Konzepte. 3., durchgesehene Auflage. Tübingen & Basel: A.Francke Verlag. 2010. – S. 203.
4. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. – T.: O'qituvchi, 2012. – B. 26.
5. Roche J. Fremdsprachenerwerb. Fremdsprachendidaktik. 3., vollständig überarbeitete Auflage. – Tübingen und Basel: A. Francke Verlag. – S 222.
6. Pochemu u govoryashix po-arabski mozg razvit luchshe, chem u govoryashix po-nemeski. <https://russian7.ru/post/pochemu-u-govoryashhikh-po-arabski-mozg-raz/>

Muharrir: Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reyster raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
ilmiy maqola, reklama materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Тел.: 93 718 40 07

**Manzilimiz: Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mayze 19-uy**